

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ ВА ЎРТА
МАХСУС ТАЪЛИМВАЗИРЛИГИ**

ҚАРШИ МУҲАНДИСЛИК ИҚТИСОДИЁТ ИНСТИТУТИ

«МУҲАНДИС - ТЕХНИКА» ФАКУЛТЕТИ

«Гидротехника иншоотлари ва насос станцияларидан фойдаланиш» кафедраси

«Гидротехника иншоотлари ва насос станцияларидан фойдаланиш» йўналиши
бўйича бакалавр даражасини олиш учун

БИТИРУВ МАЛАКАВИЙ ИШИ

**Мавзу: Қашқадарё вилоятидаги Оқдарё дарёсида
жойлашган “Хиссорак” сув омбори эксплуатациясини
асослаш**

Рахбар

Бердиев Ш

Бажарди

Нуриддинова М

«Химояга рухсат этилди»

«Химоя учун ДАКга юборилди»

**Кафедра мудири _____
Т.ф.н., доц С.С Эшев**

**Факултет декани _____
Т.ф.н., доц М.Алиқулов**

«_____» _____ 2014й

«_____» _____ 2014й

Қарши 2014йил

Мундарижа

Кириш

1 Ҳиссорак сув омбори бўйича қисқача лойихавий маълумотлар

1.1 Ҳиссорак сув омборининг вазифаси ва унинг асосий параметрлари.

2. Техник қисм

2.1. Сув омборидаги иншоотларнинг асосий лойихавий
характеристикалари

2.1.1 Тўғон

2.1.2 Ер ости иншоотлари

2.1.3 Асосий сув чиқариш туннели

3. Ҳисобий қисм

4. Ҳиссорак сув омборини эксплуатация қилиш бўйича маълумотлар

4.1 Ҳиссорак сув омбори бошқармасининг ташкилий тизими

4.2 Ҳиссорак сув омборини эксплуатация қилиш вазифалари.

4.2.1. Диспетчерлик бўлими

4.2.2. Алоҳида ҳолларда сув омборининг иш фаолияти.

4.3. Эксплуатация штатининг ҳуқуқ ва вазифалари

4.4 Ҳиссорак сув омбори бошқармаси тўғрисидаги маълумотлар.

5. Ҳаёт фаолияти хавфсизлиги қисми.

Хулоса

Фойдаланилган адабиётлар

Кириш

Республика парламенти мустақилликнинг дастлабки йилларида жамиятнинг келгуси тараққиётига муҳим рол ўйнайдиган “Таълим тўғрисида”ги қонуни қабул қилди. Қонунда ва шу асосда қабул қилинган “Кадрлар тайёрлаш миллиқ дастури”да жамият ҳамда оила олдида ўз фуқаролик ахлоқий маъсулиятини ҳис этадиган, ўз вазифаларини чуқур билимлар ва юқори малака билан бошқаришга қодир ҳар томонлама камол топган шахсини шакллантириш асосий мақсад қилиб қўйилган.

Ҳозирда қонунда белгиланган вазифалари асосий йўл-йўриқларнинг амалдаги ижроси таъминланади. Бу борада Республика Президенти ва Вазирлар маҳкамасининг кўплаб фармонлари ва қарорлари эълон қилинди. Олий таълим икки босқичда замон талабларига жавоб бакалаврлар ва магистрларни тайёрлаш босилади.

Ўтган вақтлар мобайнида Ўзбекистон дунё мамлакатлари ўртасида ўз мавқеига эга бўлади. Иқтисодий жиҳатдан ривожланади, маҳсулот ишлаб чиқариш ортди, ҳамкорликдаги корхоналар кўпайди.

Сув омборлари қурилиши ҳалқ ҳўжалигининг ҳамма тармоқларини сув билан таъминлашни яхшилайти. Йирик сув омборларининг асосий қисми 1960 ва 1980 йилларда қурилган ва эксплуатацияга туширилган.

Шу билан бир пайтда эксплуатация қилинаётган гидротехника иншоотларининг бугунги ҳолати ишончлилиги паст даражада. Эксплуатация даврида гидротехника иншоотларининг ишончлилигини аниқловчи факторларга уларни лойиҳалаштириш, қуриш ва эксплуатация қилишдаги ҳатоликлар, иншоотларни вақтида таъмирлаш ва реконструкция қилишлар киради.

2. Техник қисм

2.1 Сув омборидаги иншоотларнинг асосий лойихавий характеристикалари

2.1.1 Тўғон

Тўғоннинг асосий вазифаси сув йиғиш ва истеъмолчига сувни ўз вақтида етказиб беришдан иборат.

Тўғоннинг баланс қиймати - 7449894674 сўм.

Дамбадаги гидротехник иншоотлар

1. Сув чиқариш иншооти (ҳажми – 200 м³/сек)
2. Фавқулудда сув ташлама (ҳажми – 130 м³/сек)
3. Ер ости иншооти

Сув тошқини ўтадиган давр – март, апрел, май, июн, июл ойларини ўз ичига олади.

Тўғоннинг материали - тош, тупроқ.

Тўғон тепаси отметкаси - 1126.0

2.1.2 Ер ости иншоотлари

Ер ости иншоотлари вазифасига кўра ИЗК (ишчи затворлар камераси)га бориш йўлаги, сизот сувларини йўқотиш учун цемент қоришмаси ишларини бажариш, НЎА лари орқали тўғоннинг ҳолатини ўрганиш учун хизмат қилади.

Ер ости иншоотлари тўғон танасида жойлашган:

1. Ер ости иншоотларининг умумий узунлиги - 3046.61 метр
2. Ер ости иншоотларининг ўртача кенлиги - 4.12 метр
3. Ер ости иншоотларининг ўртача баландлиги - 4.7 метр

Ер ости иншоотлари бир неча қисмларга бўлинади:

1. Дренажли штольнялар Д-1, узунлиги L=545 метр, Д-2 узунлиги

L=259 метр асосан сизот сувларини ўлчаш, таъмирлаш ишларини олиб бориш учун хизмат қилади.

2. Чап қирғоқда жойлашган штольнялар ЛЦ-узуслиги L=133.9 метр, ЛЦ-2 узуслиги L=121 м, ЛЦ-3, узуслиги L=115.2 м.

У асосан, чап қирғоқда жойлашган тоғ жинсларининг ўзгаришларини тўғон танаси чап қисмида жойлашган НЎА (Назорат ўлчов асбоблари)даги ўлчаш ишлари ва таъмирлаш учун хизмат қилади.

3. Ўнг қирғоқда жойлашган штольнялар ПЦ – 1, узуслиги L=95м,

ПЦ-2 узуслиги L=145 метр, ПЦ – 3, узуслиги L=101 метр. У асосан ўнг қирғоқда жойлашган тоғ жинсларидаги ўзгаришларни тўғон танаси ўнг қирғоғида жойлашган НЎА даги ўлчаш ишларини тўғон танаси ўнг қисмидаги ўзгаришларни ва таъмирлаш ишларини олиб бориш учун хизмат қилади.

4. Кирувчи ўтиш йўлаклари №4, узуслиги L=82.1 м, Кирувчи ўтиш йўлаклари №5, узуслиги L= 83.34 м, Кирувчи ўтиш йўлаклари ЦП – II, узуслиги L=380 м, Кирувчи ўтиш йўлаклари ЦП – IV, узуслиги L=116м, Кирувчи ўтиш йўлаклари ЦП - №2, узуслиги L=89.2 м. У асосан ер ости иншоотларига ўтиш учун хизмат қилади. НЎАлардаги ўлчаш ишларини ва таъмирлаш ишларини олиб бориш учун хизмат қилади.

5. Цемент қоришмаси йўлаги штольнялари ЦП – 1, узуслиги L=95 м, ЦП – 1а, узуслиги L=105.5 м, ЦП – II, узуслиги L=145 м, ЦП – III, узуслиги L=101 м. У асосан танаси асосини таъмирлаш, сизот сувларини йўқотиш учун цемент қоришмаси ишларини бажариш НЎА лари орқали ўлчаш ишлари олиб бориш учун хизмат қилади.

6. Соединительная штольня. узуслиги L=433.15 метр. У асосан ИЗК (ишчи затворлар камераси)га бориш йўлаги сизот сувларини йўқотиш учун цемент қоришмаси ишларини бажариш учун хизмат қилади.

2.1.3 Асосий сув чиқариш туннели

Асосий сув чиқариш иншооти сув омборидан сув чиқариш учун хизмат қилади. Сув чиқариш иншоотининг умумий узунлиги $L=1072$ метр.

Асосий сув чиқариш иншооти ёпиқ бинодан иборат бўлиб, 6 та затвор сув чиқариш иншоотида жойлашган, битта затвор ИЗК (ишчи затворлар камераси) да жойлашган, шулардан:

1. Бурагичли затвор:

Бурагичли затворнинг сув ўтказиш қобилияти EMBED Equation. $3\text{м}^3/\text{сек}$. Максимал босими 130 м.п.а.

Бурагичли затворнинг асосий вазифаси сув чиқариш иншоотларидаги 6 та затворни таъмирлаш учун хизмат қилади. Шу жумладан, ясси ва 2 та дискли затворларни таъмирлаш учун хизмат қилади.

2. Ясси затвор:

Ясси затворнинг вазифаси асосий дарвоза бўлган сегментли затворни таъмирлаш ишлари учун хизмат қилади.

Сув ўтказиш қобилияти $200\text{ м}^3/\text{сек}$, максимал босими 130 м.п.а.

3. Чап ва ўнг дискли затвор:

Чап ва ўнг дискли затворнинг асосий вазифаси чап ва ўнг конусли затворни таъмирлаш ишларида хизмат қилади. Унинг сув ўтказиш қобилияти $68\text{ м}^3/\text{сек}$.

4. Чап ва ўнг конусли затвор:

Чап ва ўнг конусли затворнинг сув ўтказиш қобилияти $68\text{ м}^3/\text{сек}$.
Диаметри $d=1200\text{ мм}$:

$P_y - 3,3\text{ м.п.а.}$

$P_y - 1,3\text{ м.п.а}$

Конусли затворнинг асосий вазифаси сувни исталган ҳажмда чиқариш имкониятига эга.

5. Сегментли затвор:

Сегментли затворнинг сув ўтказиш қобилияти 200 м³/сек, максимал босими 130 м.п.а.

6. Қалқиб турувчи (Поплавковой) затвор:

Қалқиб турувчи (Поплавковой) затвор сув омборнинг устки қисмида жойлашган бўлиб, унинг асосий вазифаси винтли затворни таъмирлаш ишлари ва ер ости иншоотларини таъмирлаш ишларини олиб бориш учун хизмат қилади.

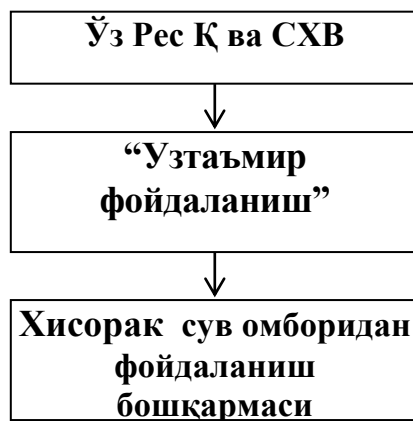
3. Ҳисобий қисм

4.

иссорак сув омборини эксплуатация қилиш бўйича маълумотлар

4.1 Ҳиссорак сув омбори бошқармасининг ташкилий тизими

Сув омбори эксплуатацияси бошқармаси “Ўзтаъмир фойдаланиш” Республика бирлашмасига бўйсунди. Бошқаришнинг таркибий кўриниши куйида келтирилган.

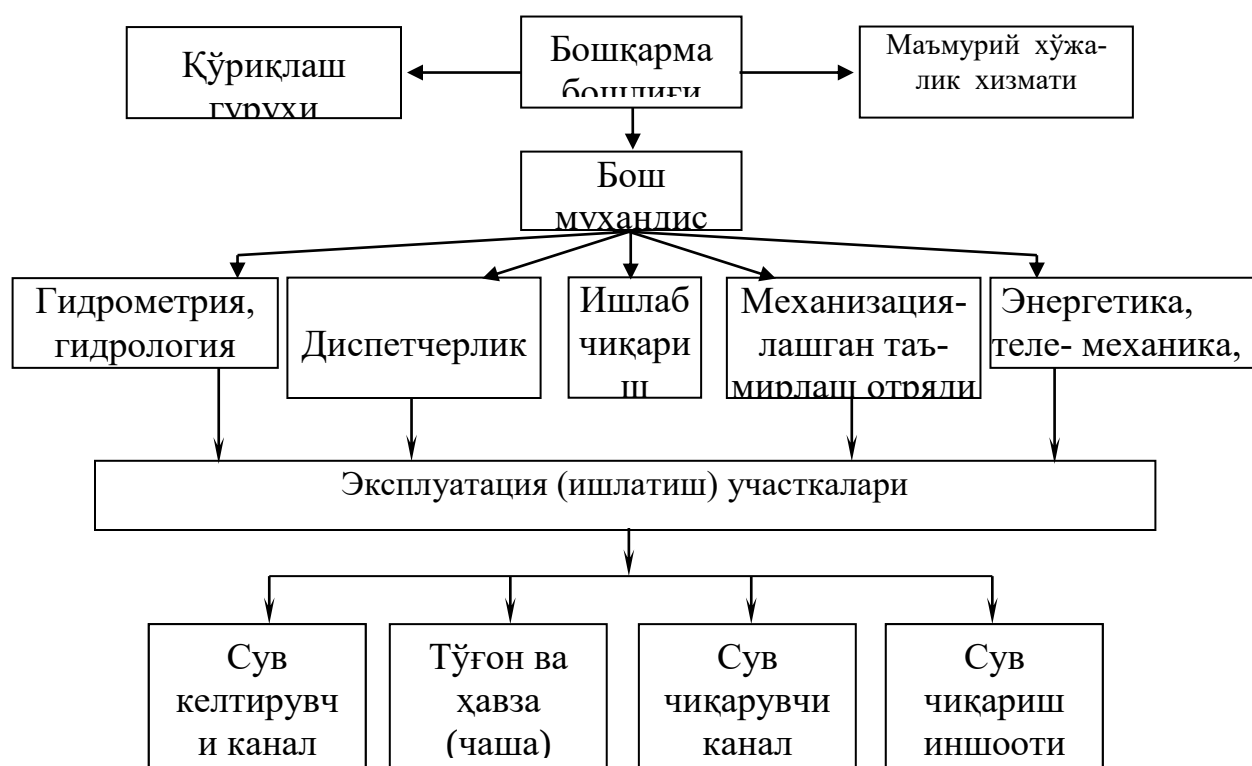
Сув омбори эксплуатация бошқармасининг ташкилий тизими куйидагилардан иборат:

- Маъмурий бошқарувчи ходимлар;
- Ишлаб чиқариш – техника бўлими;
- Сув омбори ва тўғонни ишлатувчи гуруҳ;
- Сув олувчи гидроузелни ишлатувчи гуруҳ;
- Сув келтирувчи каналини ишлатувчи гуруҳ;
- Сув чиқариш каналини ишлатувчи гуруҳ;
- Энергетика, телемеханика ва алоқа бўлими;

- Гидрометрия ва гидрология бўлими;
- Автотранспорт парки ва механик устахоналар;
- Ёнғинга қарши ва қўриқлаш хизмати.

Штат таркиби ва сони эксплуатация ишлари ҳажми, эксплуатация хизматининг тузилиши ва иншоотлар тоифасига боғлиқ равишда тайинланади.

Сув омбори эксплуатацияси хизматининг схемаси 4.1-расмда келтирилган.

4.1-расм. Сув омборининг ташкилий схемаси.

Сув омборидан фойдаланиш бошқармасининг ходимлар штати Ўзбекистон Республикаси Қишлоқ ва сув хўжалиги вазирлиги томонидан тасдиқланади.

4.2 Ҳиссорақ сув омборини эксплуатация қилиш вазифалари.

- сув омбори ва унга қарашли иншоотларнинг нормал иш тартибини таъминлаш;
- гидротехник ва асбоб-ускуналарни иш ҳолатини текшириш;

- тўғон ҳолатини “назорат-ўлчаш асбоблари” НУА орқали текшириш;
- иншоотларни носозлик ҳолатини ўз вақтида топиш;
- таъмирлаш ишларини ўз вақтида аниқлаб бериш;
- сув омборидги сув йиғиш ва чиқаришини кўрсатмага биноан таъминлаш;
- кузатилган ишларга қараб фойдаланиш, хизматини бажариш;
- иншоотларни хавфсизлигини таъминлаш, бир йиллик режасини ишлаб чиқиш;
- сув омборидан фойдаланиш ишини аниқлаш.

4.2.1. Диспетчерлик бўлими

Диспетчерлик фаолияти коидаларининг иш жадвали кам сув йиғилгадиган ва сув кўп йиғиладиган йиллар сувдан унимли фойдаланиш йўллари кўрсатилади.

Диспетчерлик жадвалини асосий вазифаси сув танкис бўлган йилларда сув йиғиш ва ундан оқилона фойдаланишдан иборатдир.

Диспетчерлик фаолиятида компьютер билан ишлаш жараёнида қуйдагиларга эътибор берилади:

- Сув чиказувчи ишчи дарвозаларни кузатиш;
- Дарвозаларни туриш ҳолатини аниқлаш;
- Қудиклардаги сизот сув сатҳи лахмда икки нуктадан аниқлаш
- Сув сатҳини аниқлаш ва ёритгичларни ишлашини компьютер тизими орқали аниқлаш.

Булардан ташқари компьютер асбоби орқали қуйидаги маълумотлар олинади:

- Ишчи дарвозаларнинг тўлиқ очик ва ёпик ҳолатларини (дарвоза мой босими юқори ва пастки миқдорини) махсус узатгич маълумотлар орқали дарвоза бошқарув марказига чўзилма орқали узатишади.
- Лахмдаги сизот сургичларнинг ҳолати ариқлардан сув сатҳини тўғридан-

тўғри тартиб олиш.

-Компьютер сув йиғувчи қудуқларни сув сатхи ҳақида маълумотларни беради.

-Дарвозалардан сув тақсимооти ва сув сатҳини кескин кўтарилиши туфайли ҳалокатни маълумотлар, диспетчерларни суровисиз аниқ фйтиб келади.

Ҳиссорак сув омборидан фойдаланиш бошқармаси жараёнида узликсиз диспетчерлар хизмати таклиф этилган. Уларга қуйидагилар киради:

1.Бош мутахассислар 4 киши

2.Мухандис диспетчерлар 4 киши

Диспетчерлар хизматининг вазифаси сув омбори иншоотида аниқ ишни таклиф этиш иншоотдаги иш фаолиятини асбоблар орқали назорат қилиш ва керакли ҳолларда беввосита шу ишларни бошқаришдан иборат.

Сув чиқазувчи дарвозаларни кўтарилиб тушишини текшириб кўриш.

Алоқа воситаларини ишлаш жараёнида текшириб кўриш ва уларнинг қуйидаги нуқталар билан алоқасини кафолатлаш.

Сув хўжалиги вазирлиги диспетчерлари билан;

Қашқадарё ИТХБ диспетчерлари билан;

Гидрометрик хизмати диспетчери билан;

Алоқа оқ –сув дарёсидаги сувни сатҳини билиб туриш учун зарурдир.

Тўғондаги ер қатламларини ва бошқа ҳаётий керакли асбоб-ускуналарни қутқариш чораларини кўриб чиқади. Диспетчер жойлашган хонадан туриб компьютер орқали сув омбори майдонидаги маълумотларни қабул қилиш, назорат қилиш ва бошқаришдан иборат.

Ҳиссорак сув омбори фаолиятини қоидаларидан унумли фойдаланиш натижасида сув истеъмолчиларини белгиланган кўрсатмалар асосида сув тарқатиш . Сув омборидан унумли фойдаланишни таклиф этиш учун бошқарма томонидан махсус мутахассисликка эга бўлган шахслар

тайинланади ва уларга рухсат этилади. Иншоотлардаги ҳалокатли ҳолатлар бўлган тақдирда бошқа шахслар аралашиш имконини беради ва сув омборини иш фаолияти ҳақида жавобгар шахслар ҳамда жойлардаги ҳукумат кенгашларига хабар қилинади.

Сув омборининг юқори қатламидан кунлик сувни йиғилиши.

Энг пастки белгидир кунда 1060,001 метр 1060,00=1100,00 0,3-0,4 метрни ва 1100,00-1118,000,4 метрга рухсат этилади.

Сув омборининг юқори қатламидан кунлик сувнинг тушиши:

1080,00 белгигача 0,5 метрни 1080,00 дан то 1040,00 белгигача 1,0 метр рухсат этилади.

Ҳалокатли ҳолларда сув сатҳини тушириш янада кўпайтириш назарда тутилади.

Шу билан бирга вазирликни 2008 йил 17 сентябрдаги илмий-техник кенгашини протоколи хулосасига кўра Ҳиссорак сув омборидаги сув сатҳини 1060,0 м пастга туширмасликка кўрсатиб ўтилди.

4.2.2. Алоҳида ҳолларда сув омборининг иш фаолияти.

Сув тошқини ва муз кўчкларини келиши қутилган ҳолларда сув қуйиб юбориш иншоотларини муз кўчкларини ва сув микдорини ўтказиб юбориш режаларини тузади.

Бу режадош карма бошлиғи тамонидан тасдиқланади. Сув тошқини натижасида сув сатҳини кўтарилиши сув чиказувчи иншоотларда ва сув омбори бўйича кечаю-кундиз навбатчилик ташкил этилиб назорат олиб бориш такоза этади.

Сув омборини сув билан тўлдириш сентябрь ойининг иккинчи ўн кунлик ва июн ойининг учинчи ўн кунлигида бўлиб, диспетчерлик фаолияти қоидаларига асосан суғориладиган ерларга керакли сув хажми билан таъминлашдан иборат. Сув омборида йиғилган сувни тасдиқланган жадвал истъомчиларга уларни талабаларига биноан таъминлаш.

Диспетчерлик хизмати сув омборида белгиланган сувни йиғиш ва чиқариш кўрсаткичларини кунлик сув ҳаракат сатҳини ҳалокатсиз йиғилишини таъминлаш талаб этилади.

4.3. Эксплуатация штатининг ҳуқуқ ва вазифалари

Бошқарма бошлиғи

Сув омборидан фойдаланиш бошқармасининг бошлиғи бошқарманинг барча ишлаб чиқариш фаолиятини ташкиллаштиради ва унга раҳбарлик қилади, қонунда белгиланган тартибда тегишли молия маблағлари ва давлат мулкани бошқаради. Ўз фаолиятида давлатнинг амалдаги қонунлари, қишлоқ ва сув хўжалиги вазирлиги ва бошқа юқори сув хўжалиги ташкилотларининг қарор, буйруқ ва кўрсатмаларига ҳамда иншоотлардан фойдаланиш бўйича амалдаги меъёрий ҳужжатларга амал қилади.

Вазифалари

- сувни истеъмол қилишнинг белгиланган режаси бўйича, диспетчерлик графигига амал қилган ҳолда сув омборини тўлдириш ва истеъмолчиларга сув беришни таъминлаш;
- ҳавза, иншоотлар, механик, электр ва бошқа жиҳозларнинг иш қобилиятини таъминлаш ва уларнинг мустаҳкамлигини ошириш бўйича тадбирларни ўз вақтида ўтказилишини назорат қилиш;
- захирада қурилиш материаллари, механик, электр ва бошқа жиҳозларнинг эҳтиёт қисмлари, НЎА (назорат–ўлчов аппаратураси) нинг белгиланган тартибда соз ҳолатда бўлишини таъминлаш;
- бошқарма фаолиятини, иншоот ва жиҳозларни ишлатиш жараёнини такомиллаштириб, илғор фан-техника янгиликларини тадбиқ этиб боришни таъминлаш;
- юқори ташкилотга талаб қилинган тезкор ва бошқа маълумотларни, йиллик ҳисоботларни ўз вақтида етказиб бериш; режа бўйича ва зарурати бўлган тадбирларни ўтказиш таклифларини тақдим этиш;

- молия ва бошқа маблағларнинг мақсадли ҳамда самарали ишлатилишини назорат қилиш;
- тошқин ва бошқа фавқулодда ҳолатларда комиссия тузиш ва унга раҳбарлик қилиш;
- ходимларнинг ўз вазифаларини бажаришини назорат қилиш, уларни синовдан (аттестация) ўтказишга раҳбарлик қилиш;
- бутун сув омбори мажмуаси жиҳозларининг сақланишини таъминлаш;
- бошқармага ажратилган давлат мулки ва маблағларини қонун асосида бошқариш;
- бошқарма бўйича ўз ҳуқуқ доирасида буйруқ ва кўрсатмалар бериш;
- бошқарма номидан шартномалар тузиш, банкда ҳисоб рақамлари очиш ёки ёпиш, кредитлардан фойдаланиш, чекларни имзолаш, мажбурият ва ишончномалар бериш;
- ходимларни ишга қабул қилиш ва бўшатиш;
- ходимларни рағбатлантириш ёки уларга маъмурий жазо чораларини кўриш;
- тегишли қонун ва вазирликнинг меъёрий ҳужжатлари асосида ички меҳнат интизоми ва иш тартибини ўрнатиш;
- иншоотларни таъмирлаш ёки такомиллаштириш бўйича қилинадиган ишларнинг лойиҳа ва сметаларини белгиланган тартибда тасдиқлаш;
- қайта таъмирланган ёки янги иншоотларни фойдаланишга қабул қилишда иштирок этиш.

Бошқарма бошлиғи унга юклатилган мажбурият ва ҳуқуқларидан келиб чиқадиган вазифаларини бажариши шарт ва буни фақат юқори ташкилот тўхтатиб қўйиши ёки бекор қилиши мумкин.

Бош муҳандис

Бошқарманинг бош муҳандиси сув омбори мажмуасининг бутун фаолиятига техникавий раҳбарлик қилади.

Бош муҳандис ўз фаолиятида бошқарма бошлиғига бўйсунди ва давлатнинг амалдаги қонунлари, қишлоқ ва сув хўжалиги вазирлиги ва бошқа юқори сув хўжалиги ташкилотларнинг қарор, буйруқ ва кўрсатмаларига, сув омборини техник ишлатиш қоидаларига, техник хавфсизлик қоидаларига, ёнғинга қарши қоидаларига, электр жиҳозларни ишлатишдаги хавфсизлик қоидаларига амал қилади.

Бош муҳандисни тайинлаш, бошқа ишга ўтказиш ва ишдан бўшатиш юқори ташкилот томонидан амалга оширилади.

Вазифалари

- бошқарма балансидаги барча гидротехник иншоотлар ва улардаги жиҳозлар, НЎА, гидростлар, автоматика ва алоқа воситаларини тўғри техникавий ишлатилишига раҳбарлик қилиш;
- фойдаланилаётган барча иншоотларнинг иш қобилиятини таъминлаш бўйича бажариладиган ишларни ташкил этиш;
- иншоотларни ишлатиш тадбирларининг тезкор ва келажакка мўлжалланган режаларини ўз вақтида ишлаб чиқирилишини таъминлаш, қурилиш материаллари, жиҳозлар ва ўлчов асбобларини олиш учун аризалар бериш;
- йиллик ва тезкор техник ҳамда ишлаб-чиқариш-молия ҳисоботларини ўз вақтида тузиш ва тақдим этиш;
- сувни йиғиш ва тақсимлаш, иншоотларни ишлатиш тадбирлари бўйича тасдиқланган режаларнинг ўз вақтида бажарилишини таъминлаш;
- иншоотларни ишлатиш жараёнини такомиллаштириб бориш, ходимларнинг меҳнат унумдорлигини ошириб, харажатларни камайтиришга эришиш, бунинг учун доимо фан-техника янгиликлари ва илғор технологиялардан хабардор бўлиб, уларни тадбиқ этиб бориш;
- муҳандис-техник ходимларнинг малакаларини ошириш бўйича тадбирлар ўтказиш, уларга соҳа бўйича юз бераётган янгиликларни

етказиб туриш;

- бошқарма ходимларининг техника, ёнғин хавфсизлиги, ишлаб чиқариш санитарияси қоидаларига риоя қилиши ва тегишли йўриқномалари бўлишини таъминлаш.

Ҳуқуқлари

- ишончномасиз хўжалик муомалаларини олиб бориш ва шартномалар тузиш, шунингдек бошқарма ходимларига ишончномалар бериш;
- бошқарма ходимларига буйруқ ва кўрсатмалар бериш, уларнинг белгиланган муддатда бажарилишини талаб қилиш;
- сув омборига сув келиши камайган вақтларда бошқарма бошлиғи билан келишган, диспетчерлик графигига амал қилган ҳолда истеъмолчиларга сув беришни чегаралаш;
- режада кўзда тутилган сув беришни ўзгартириш заруриятини туғдирувчи сув танқислиги, табиий шароитларнинг ўзгариши ва бошқа сабаблардан келиб чиқиб, бошқарма бошлиғи ва сув бериш режасини тасдиқлаган ташкилотлар билан келишган ҳолда истеъмолчиларга сув бериш режасига ўзгартиришлар киритиш;
- сув хўжалиги иншоотларини фойдаланишга қабул қилишда иштирок этиш;
- белгиланган тартибда сув хўжалик иншоотларини техникавий яхшилаш, қайта қуриш ва таъмирлаш ишлари билан боғлиқ лойиҳа ва сметаларни, шунингдек, қоидалар, техникавий ва лавозим йўриқномаларини тасдиқлаш;
- бошқарма ходимларининг иншоотларни ишлатиш, техника хавфсизлиги, ёнғинга қарши қоидаларини ва лавозим вазифаларини билиши бўйича текширув ўтказиш;

- бошқарма ходимларини рағбатлантириш ёки маъмурий жазо бериш учун бошлиққа таклифлар тақдим этиш.

Бош муҳандиснинг унга юклатилган вазифаларини бажариш учун қиладиган бутун фаолияти мажбурий ҳисобланади ва бошқарма бошлиғи ёки юқори ташкилот томонидан тўхтатилиши мумкин.

Ишлаб чиқариш техника бўлимининг бошлиғи

Ишлаб чиқариш-техника бўлимининг бошлиғи фойдаланилаётган объектларни таъмирлаш, техникавий яхшилаш бўйича ишларни ташкиллаштиради ва уни бошқаради.

У ўз фаолиятида бошқарма бошлиғи ва бош муҳандисга бўйсунди, давлатнинг амалдаги қонунларига, иншоотлардан техникавий фойдаланиш қоидаларига, таъмирлаш бўйича меъёрий ҳужжатларга, бошқарма бошлиғининг буйруқларига амал қилади.

Ишлаб чиқариш-техника бўлимининг бошлиғини тайинлаш, бошқа ишга ўтказиш ва ишдан бўшатиш бош муҳандиснинг тавсиясига кўра ва юқори ташкилот билан келишилган ҳолда бошқарма бошлиғи томонидан амалга оширилади.

Вазифалари

- бошқарма учун хизмат қиладиган ҳамма объектларни ишчи ҳолатда бўлишини таъминлаш;
- фойдаланилаётган объектлар бутун мажмуасининг таъмирлаш ишларини ва уларни ишлатиш тадбирларининг бажарилишини ўз вақтида ташкил этиш;
- гидротехник иншоотлар мажмуасини тошқин сувларини ўтказиш ва вегетация даврига ўз вақтида тайёрлашни таъминлаш;

- ҳар йили камида икки марта зарур бўлган таъмирлаш ишларини аниқлаш учун комиссия таркибида иншоотларни бутун мажмуасининг техник ҳолатини аниқлаш ва тегишли нуқсон далолатномалар ёки қайдномалар тузиш;
- техник ҳисоботларни ўз вақтида тузиш ва топшириш;
- ҳамма объектларнинг техник ҳолатини яхши билиш;
- фан ва техника ютуқларини, илғор тажриба ва рационализаторлик таклифларини ишлаб чиқаришга тадбиқ этиб бориш;
- ходимларнинг малакасини ошириш бўйича тадбирлар ўтказиш;
- таъмирлаш ишларида машғул бўлган ишчи ва хизматчиларнинг ишини доимий равишда текшириб бориш; нарядлар, далолатномаларнинг расмийлаштирилишини, қурилиш материаллари ва жиҳозларнинг ишлатилиши ва сақланишини назорат қилиб бориш;
- қурилиш материаллари ва жиҳозлар олиш учун ўз вақтида баёнатномалар тузиш;
- ишлатилган материал қийматларини меъёр асосида чиқим қилиш;
- бюджет ва пудрат ишлари бўйича режаларни вазирликдан тасдиқлатиб келиш ва уларни объектлар бўйича тақсимлаш, зарур бўлганда унга ўзгартишлар киритиш;
- бюджет ва пудрат ташкилотларининг ҳисоботларини ўз муддатларида текшириб қабул қилиш ва ой, йил чораги, йил бўйича ҳисоботларни туман, вилоят, вазирликнинг истиқболини белгилаш кўмиталарига кўрсатилган муддатда маълумот бериш;
- бошқарма ички меҳнат тартибига риоя қилиш ва унинг бўлимлар ишчи-хизматчилари томонидан бажарилишини назорат қилиш.

Ҳуқуқлари

- таъмирлаш ишларини техник тафтиш қилиш ва товар моддий бойликлар омборини текшириш;

- агар таъмирлаш ва қурилиш ишлари техника хавфсизлиги, ёнғинга қарши қоидаларга риоя қилмай бажарилаётган бўлса, уларни ман этиш ва тўхтатиб қўйиш;
- ишлаб чиқариш бўлими ходимларининг вазифалари бўйича йўриқномалар ишлаб чиқиш ва тасдиқлатиш, шу йўриқнома асосида ходимлардан ишни сифатли бажарилишини талаб қилиш;
- сув хўжалиги иншоотлари, таъмирлаш техникаси, НЎА ва бошқа жиҳозларнинг шикастланишида айбдор бўлган шахсларга далолатномалар тузиш ва уларни кўриб чиқиш учун бошқарма раҳбариятига топшириш.

Бош механик

Бош механик гидротехник иншоотларнинг механик жиҳозлари ва кўтариш механизмлари, автотранспорт, кўтариш - транспорт воситаларининг тўғри ишлаши учун жавобгар шахс ҳисобланади.

У ўз иш фаолиятида бошқарма бошлиғи ва бош муҳандисга бўйсунди.

Бош механикни тайинлаш, бошқа ишга ўтказиш ва ишдан бўшатиш бош муҳандиснинг тақдимномасига кўра бошлиқ томонидан амалга оширилади.

Бош механик техника хавфсизлиги, ёнғинга қарши хавфсизлик қоидаларига ва бошқарманинг барча кўрсатмаларига амал қилган ҳолда ишни ташкил этади.

Вазифалари

- техника ва жиҳозларнинг барча турларидан юқори унум билан фойдаланишни, уларни техник ишлатиш қоидаларига қатъий риоя қилинишини таъминлаш;
- бошқарма мутахассислари билан ҳамкорликда техникани бўлимлар

бўйича бутлаш ва жойлаштириш режасини тузиш;

- техника ва жиҳозларга техник хизмат кўрсатишни ташкил этилишини таъминлаш, техник кўрик ўтказиш графиклари ва таъмирлаш режаларини тузиш;
- жиҳозлар, эҳтиёт қисмлар, таъмирлаш материаллари, ўлчов асбоблари ва иш қуроллари олиш учун ўз вақтида керакли ҳисоблар ва баённомаларни тузиш;
- ўз вақтида ҳисоботларни тайёрлаб, юқори ташкилотларга топшириш;
- автотранспорт ва механизмларни соз ҳолатда сақлаш ва ўз муддатида техник кўриқдан ўтказиш;
- ёнилғи-мойлаш материалларидан унумли ва тежамкорлик билан фойдаланиш учун раҳбариятга таклифлар бериш ва уларни кўрсатмалар асосида ишлатиш;
- йил чораги ва йиллик ёнилғи-мойлаш материаллари фондини ҳал қилиш ва график асосида олиб келинишини таъминлаш;
- бошқарма ички меҳнат тартиб-қоидаларига риоя қилиш ва бунга механика бўлими ишчи-хизматчиларини ҳам амал қилишини таъминлаш;
- техника, механизмлар, автотранспорт, асбоб - ускуналарни жорий ва тўлиқ таъмирлаш ҳужжатларини тайёрлашни ташкил этиш ва таъмирлашнинг бажарилишини назорат қилиш.

Ҳуқуқлари

- бошқарма топшириғига биноан ўз ҳуқуқ доирасида ушбу ташкилот номидан иш кўриш;
- ўзига бўйсунган ходимларни ишга қабул қилиш, бошқа ишга ўтказиш, ишдан бўшатиш, рағбатлантириш ва маъмурий чоралар кўриш учун бошқарма раҳбариятига тақдимномалар топшириш;
- техника, ёнғин хавфсизлиги, техник ишлатиш қоидаларини бузган шахсларни ишдан четлатиш;

- техника ва жиҳозларнинг шикастланишига айбдор шахсларга далолатномалар тузиш;
- объектлардаги механик ускуналар, насос станциялари, кўтарма қурилмаларининг тўғри ишлатилишини текшириб бориш.

Таъмирлаш участкасининг бошлиғи

Таъмирлаш бўлими бошлиғи ташкилот учун хизмат қиладиган ҳар қандай объектларда бажариладиган таъмирлаш ишларини ташкиллаштиради.

Ўз иш фаолияти бўйича ташкилот бошлиғига ва бош муҳандисга бўйсунди. Ишни "Ўзсувтаъмирфойдаланиш" республика бирлашмаси низомига, техника хавфсизлиги қоидаларига, ёнғинга қарши хавфсизлик қоидаларига, режалаштирилган ва кўзда тутилган таъмирлаш ишлари қоидаларига ҳамда ташкилотнинг буйруқ ва кўрсатмаларига асосан олиб боради.

Таъмирлаш участкаси бошлиғининг бошқа ишга ўтишини ёки ишдан бўшатишни ташкилот раҳбари бош муҳандис иштирокида амалга оширади.

Вазифалари

- бошқарма учун хизмат қиладиган ҳамма объектларнинг ишчи ҳолатда сақланишини таъминлаш;
- ҳар бир объектнинг таъмирлаш ишларини бажариш учун тузилган тадбирларни ўз вақтида бажариш, гидротехник иншоотлардан сув чиқариш учун ўз муддатида тайёргарлик ишларини ташкиллаштириш;
- бир йилда икки марта ташкилот мутахассислари билан бирга ҳамма объектларни ва иншоотларни техник ҳолатларини кўздан кечириб чиқишда иштирок этиш ҳамда тузилган нуқсон далолатномаларида кўрсатилган ишларнинг бажарилишини таъминлаш;
- ишчиларга таъмирлаш ишларини меъёр асосида тақсимлаш;

- ҳамма объектларнинг техник ҳолатларини яхши билиш;
- ишчиларнинг малакаларини ошириш учун таклифлар киритиш;
- хизматдаги объектларни ишчи ҳолатда сақлаш учун изланишлар олиб бориш;
- таъмирлаш ишларини сифатли қилиб бажариш, нарядларни расмийлаштириш, бажарилган ишлар юзасидан смета асосида далолатномалар тузиш, материалларни ишлатиш ва сақлашни доимий назорат қилиб бориш;
- ишлатилган материалларни меъёр асосида чиқим қилиш;
- материал ҳисоботларини график асосида топшириш;
- ташкилот ички меҳнат тартибларига риоя қилиш ва бўлимдаги ишчи-хизматчилар томонидан бажарилишини назорат қилиш;
- бўлимдаги мастерларга лавозимлари бўйича йўриқномалар тузиш ва бошлиқдан тасдиқлатиб, тўлиқ бажарилишини назорат қилиш;
- ишчиларга ишлаш учун шароит яратиб бериш;
- ишчиларга доимий равишда иш жойида техника хавфсизлиги ва ёнғинга қарши қоидалар асосида "инструктажлар" ўтказиш;
- автотранспорт, кўтариш қурилмалари ва автокранлардан фойдаланишда техника хавфсизлик қоидаларига амал қилиш, муҳим ва хавфли участкаларда автокрандан фойдаланиш учун махсус рухсатномалар олиш.

Ҳуқуқлари

- таъмирлаш ишлари бўйича ва ўзига тегишли омбордаги моддий бойликлар бўйича техник-тафтиш ишларини олиб бориш;
- таъмирлаш ва қурилиш ишларини бажаришда техника хавфсизлиги қоидаларига риоя қилмаган ишчиларни иш бажаришини тақиқлаш;
- сифатсиз бажарилган ишлар юзасидан ёки берилган топшириқларни бажармаган айбдор шахсларга чора кўриш;

- таъмирлаш ишларини сифатли қилиб бажаришда фаол иштирок этган ишчиларни тақдирлаш учун таклифлар киритиш.

Муҳандис - диспетчер

Муҳандис - диспетчер сув омбори мажмуасининг диспетчерлик хизмати кўрсатиладиган объектларни бошқаради ва сувнинг тўғри тақсимланишига жавоб беради.

У ўз фаолиятида муҳандис - диспетчер бошқарма бошлиғига ва бош муҳандисга бўйсунди.

Муҳандис - диспетчерни тайинлаш, бошқа ишга ўтказиш ва ишдан бўшатиш бош муҳандиснинг тақдимномасига кўра бошқарма бошлиғи томонидан амалга оширилади.

Вазифалари

1) Қуйидагиларни яхши билиши шарт:

- хизмат кўрсатилаётган объектларнинг, жумладан, сув ўтказувчи иншоотлар, уларнинг дарвозалари, гидростлар, автоматика ва алоқа воситалари, НЎА, компьютерларнинг техник ҳолати ва уларни тўғри бошқаришни;
- диспетчер - оператор ишларини бажаришни;
- диспетчерлик графиги, жумладан, юқори бўёгдаги сув сатҳининг меъёрий қийматларини;
- хизмат кўрсатилаётган объектларда ишчиларнинг жойлашиши ва таркиби;
- бошқарма бошлиғи ва бош муҳандиснинг ҳамда аввалги диспетчер қолдирган диспетчерлик хизматига қабул қилинган, ишлаб чиқаришга алоқадор бўлган барча буйруқ ва кўрсатмаларини;
- жиҳозлар ва асбоб-ускуналар, автотранспорт воситаларининг таркиби ва жойлашишини;

- сув омборининг қўриқланаётган зонасини, унинг қирғоқлари ва чегарасини;
- сув омборига қуйиладиган дарё ва сойлардан келадиган сув миқдорини;

2) Қуйидагиларни бажариши лозим:

- авария содир бўлган ёки содир бўлиши мумкин бўлган жойни тез аниқлаб, бошқарма бошлиғига хабар бериш, зудлик билан тегишли чора - тадбирлар қўрилишини таъминлаш;
- режадаги топшириқ ва конкрет шароитдан келиб чиқиб, тезкор кўрсатмалар (буйруқлар) бериш ва диспетчерлик ҳужжатларига тегишли маълумотни ёзиб қўйиш;
- ҳисобот маълумотларини тузиш ва навбатчи диспетчерлик журналларини тутиш;
- фавқулодда ҳолатларда (иншоот ёки жиҳозларнинг тўсатдан ишдан чиқиши) бошқарма бошлиғига хабар бериш, иншоот ва жиҳозларни таъмирлаш бўйича буйруқ ва кўрсатмалар бериш;
- бошқарма бошлиғи ва бош муҳандисга навбатчилик мобайнида иншоот ва жиҳозларнинг ишида рўй берган барча ноҳуш ҳолатлар, электр энергиянинг узилиб қолиши ва ҳ.к. ҳақида ахборот бериш;
- сув омбори хавзасига қуйиладиган ва чиқариладиган сувни ҳисобга олиш, режа-график асосида бошқариш ҳамда юқори ташкилотларга ахборот бериш;
- барча иншоотлар, улардаги механик ва бошқа жиҳозларнинг техник ҳолати ҳақидаги НЎА маълумотини компьютер автоматик суратда қабул қилиши ва унинг хотирасига ёзилишини назорат қилиш, тегишли журналларга керакли маълумотларни ёзиб қўйиш;
- сув омбори ҳудудида жойлашган ишлаб чиқариш базалари, автожамламалар ва милиция постларидан ҳар икки соатда ахборот олиб, журналга қайд қилиб бориш.

Муҳандис-диспетчернинг унга юклатилган вазифаларини ижро этиш учун берадиган буйруқлари тегишли тезкор ходимлар томонидан бажарилиши шарт ва фақат бошқарма бошлиғи ёки бош муҳандис кўрсатмаси билан бекор қилиниши мумкин.

Ҳуқуқлари

- фавқулодда ҳолатларда ходимларни асосий иш жойларидан бошқа керакли жойга кўчириши, тизимда авария ҳолати содир бўлганда, уни бартараф қилиш учун хизмат кўрсатилаётган объектдаги ходимларга кўрсатмалар бериш;
- иншоотларга хавф туғдирувчи шароит туғилганда режадаги сув тақсимотига ёки сув чиқарувчи иншоотнинг иш тартибига ўзгартишлар киритиш;
- зарурат туғилганда сув сарфини бошқариш бўйича тегишли ходимларга буйруқлар бериш;
- сув омбори ҳудудида жойлашган пост ва базалар қоровулларини назорат қилиш, уларнинг меҳнат интизомини бузиш ҳоллари бўйича далолатномалар тузиш;
- ишлаб чиқаришда техника хавфсизлигига ва иншоотларни техник ишлатиш қоидаларига риоя қилмаган ходимларнинг ишини тақиқлаш;
- авария содир бўлиши мумкин бўлган жойларда талаб қилинмаган ходимларнинг ишлашига рухсат бермаслик.

Малакаси бўйича талаблар

Муҳандис-диспетчер соҳа бўйича меҳнат стажига эга бўлмаган ҳолда олий маълумотли бўлиши шарт ёки ўрта махсус маълумотли бўлган ҳолда соҳа бўйича камида уч йил меҳнат стажига эга бўлиши керак.

Бош энергетик

Бош энергетик сув омбори мажмуасидаги барча электромеханик

ускуналар автоматика, телемеханика, алоқа воситаларини доимий равишда ишчи ҳолатда сақлаш учун жавобгар шахс ҳисобланади.

Ўз иш фаолияти юзасидан бошқарма бошлиғига ва бош муҳандисга бўйсунди. Бош энергетик ўз иш фаолиятини "Сув хўжалиги иншоотларини ишлатиш хизматлари низоми", электр жиҳозларини техника хавфсизлиги қоидалари, ёнғинга қарши хавфсизлик қоидалари ва ташкилотнинг барча бўйруқлари асосида олиб боради.

Бош энергетикнинг бошқа ишга ўтиши ёки ишдан бўшатилиши бошқарма бошлиғи томонидан бош муҳандис иштирокида амалга оширилади.

Мажбуриятлари

- Объектларни электр энергияси билан таъминлаш, объектлардаги электромеханик ускуналар хизматини ҳар куни кўздан кечириш ва уларни доимий равишда ишчи ҳолатда сақлаб туриш учун тадбирлар ишлаб чиқиш;
- керакли электромеханик ускуналар, ҳар-хил ўлчов асбоблари, материаллар ва эҳтиёт қисмлар учун баёнатномаларни тайёрлаш ҳамда уларни кирим ёки чиқим бўлиш ҳисобини олиб бориш;
- ҳисоботларни ўз вақтида тузиш ва тақдим этиш;
- ҳисоботидаги буюм қийматларини ўз вақтида инвентаризация қилиб бориш, кучланишдаги ускуналарни паспортлаштириш ишларини ёритиб бериш;
- унинг хизматида бўлган ишчилар билан ишлатиш тадбирларини бажариш давомида улардан техника хавфсизлиги, ёнғинга қарши хавфсизлик, техник ишлатиш қоидаларига амал қилишни талаб қилиб бориш;
- профилактик ишларни режалаштириш ва ташкил этиш;
- насос агрегатларини синовдан ўтказиш, электростанция ва бошқа

- кучланишдаги ишларни тасдиқланган график асосида ташкиллаштириш;
- ташкилотнинг ички меҳнат тартиб-қоидаларига риоя қилиш ва ўзи бошқараётган бўлим ишчи-хизматчиларининг риоя қилишини таъминлаш;
 - бўлимга тегишли бўлган электр ва алоқа линияларини, иншоотларнинг техникаларини тўлиқ ва жорий таъмирлаш ҳужжатларини тайёрлашни ташкил этиш;
 - бўлим муҳандис-техникларининг, электр-монтёрларнинг лавозим йўриқномаларини ишлаб чиқиш ва бажарилишини назорат қилиш.

Ҳуқуқлари

- электр энергиядан фойдаланадиган объектлар, насос станциялари, кўтарма қурилмалар ва бошқа ускуналардан фойдаланиш ишларини текшириб бориш;
- техника хавфсизлиги қоидаларига, ёнғинга қарши хавфсизлик қоидаларига, электр жиҳозларнинг техника хавфсизлиги қоидаларига амал қилиш, муддати тугаган ва эскирган ускуналарни алмаштириш, ишчиларни махсус кийим-бош билан таъминланишини бошқармадан талаб қилиш;
- зарур бўлган эҳтиёт қисмлар, материалларни ва керакли иш қуролларни марказий омбордан ёздириб олиш, таъмирлаш ишларини бажариш учун наряд бериш, бажарилган ишлар юзасидан ишлатилган материалларни чиқим қилиш;
- бўлимидаги ишчиларни рағбатлантириш ёки аксинча чоралар кўриш учун бошқарма бошлиғига тақдимномалар бериш.

Муҳандис-гидротехник

Муҳандис-гидротехник сув омбори мажмуасидаги барча гидротехник иншоотларнинг ишчи ҳолатини таъминлаш учун жавобгар шахс

ҳисобланади.

У ўз фаолиятида бошқарма бошлиғи ва бош муҳандисга бўйсунди, ҳамда сув хўжалиги бўйича давлат қонунларига, вазирлик ва юқори ташкилотларнинг буйруқларига, иншоотларни техник ишлатиш, техника хавфсизлиги, ёнғинга қарши хавфсизлик қоидаларига амал қилади.

Муҳандис-гидротехникни тайинлаш, бошқа ишга ўтказиш ёки ишдан бўшатиш бошқарма бошлиғи томонидан бош муҳандиснинг тақдимномасига биноан амалга оширилади.

Вазифалари

- барча гидротехник иншоотлар ва ишлаб чиқариш биноларининг тўғри техник ишлатилишини таъминлаш;
- сув омбори иншоотларини техник ишлатиш қоидаларини яхши билиш ва уларни тегишли ходимлар томонидан бажарилишини назорат қилиш;
- барча гидротехник иншоотларнинг лойиҳаси ва ҳақиқий ҳолатини яхши билиш;
- ҳар куни барча гидротехник иншоотларни визуал кўрикдан ўтказиш, уларни ишлатиш шароитини текшириш;
- гидротехник иншоотлардаги нуқсонлар, шикастланишларни ўз вақтида аниқлаш ва зудлик билан таъмирлаш ишларини ташкил этиш;
- гидротехник иншоотлар бўйича техник ҳужжатларни ўз вақтида ва тўғри олиб бориш;
- иншоотларни техник ишлатиш сарф-харажатларини камайтиришга эришиш;
- гидротехник иншоотларни ишлатишни такомиллаштириш бўйича таклифлар киритиш;
- хизмат кўрсатилаётган объектларга нуқсон қайдномаларининг ўз вақтида тузилишини таъминлаш, керакли қурилиш ва бошқа материаллар учун ўз вақтида баённомалар тақдим этиш.

Ҳуқуқлари

- ўзига бўйсунадиган ходимларга буйруқ ва кўрсатмалар бериш, уларнинг ўз вақтида сифатли бажарилишини талаб қилиш;
- агар таъмирлаш ишлари техник талабларни бузган ҳолда бажарилаётган бўлса, уларни ман этиш ва тўхтатиб қўйиш;
- иншоотларни техник ишлатиш қоидаларини бузган ходимлар бўйича бошлиқ ёки бош муҳандисга маълумот бериш;
- авария содир бўлган жойларда ходимларнинг ишлашини ман этиш ёки тўхтатиб қўйиш.

Иншоотларнинг техник ҳолатини кузатиш бўйича муҳандис

Иншоотларнинг техник ҳолатини кузатиш бўйича муҳандис сув омбори ҳавзаси ва барча гидротехник иншоотларнинг техник ҳолатини тўлиқ ва доимий равишда кузатиб борилишига жавобгар шахсдир.

У ўз фаолиятида бошқарма бошлиғи ва бош муҳандисга бўйсунди, ҳамда сув омборидан фойдаланиш қоидалари, иншоотларни техник ҳолатини айнан кузатиш бўйича қўлланма, техника хавфсизлиги, ёнғинга қарши хавфсизлик қоидалари, юқори ташкилотларнинг буйруқларига амал қилади.

Иншоотларнинг техник ҳолатини кузатиш бўйича муҳандисни тайинлаш, бошқа ишга ўтказиш ёки бошқарма бошлиғи томонидан бош муҳандис билан келишилган ҳолда амалга оширилади.

Вазифалари

- сув омбори ҳавзаси, унинг қирғоқларини, кўчки содир бўлиши мумкин бўлган ерларни яхши билиш;
- гидротехник иншоотларнинг таркиби, тузилиши, ишлаш фаолияти, лойиҳавий ва ҳақиқий параметрларини яхши билиш;
- назорат-ўлчов аппаратурасининг (НЎА) таркиби, тузилиши, вазифалари, ишлаш фаолияти ва иншоотларда жойлашишини яхши билиш;

- иншоотлар ва НЎА бўйича лойиҳавий тегишли, ижрои ҳужжатларга эга бўлиш;
- айнан кузатишларнинг таркиби, ўтказиш муддатларини яхши билиш ва уларни ўз вақтида, тўлиқ, сифатли бажарилишини таъминлаш;
- ҳар куни барча хизмат кўрсатилаётган объектларни шахсан кўриб чиқиш;
- кузатувчиларнинг ишини ташкил этиш, уларга ўз вақтида тегишли йўриқномалар бериш;
- хавза, иншоотлар, улар қисмларининг техник ҳолатини салбий ўзгаришлари, НЎА кўрсаткичларининг меъёридан ошиб кетиши ҳақида зудлик билан муҳандис-диспетчерга ва бошлиққа хабар бериш, ушбу ҳолатлар ҳақида тегишли ҳужжатга маълумот ёзиб қўйиш;
- кузатувлар натижаларини ўз вақтида, белгиланган тартибда тегишли журналларга қайд қилиб бориш;
- жорий, чорак, йиллик ҳисоботларни ўз вақтида тузиш ва тақдим этиш;
- иншоотларнинг техник ҳолатини яхшилаш бўйича таклифлар киритиш;
- НЎА ни бутлаш бўйича талаблар тақдим этиш.

Ҳуқуқлари

- ўзига бўйсунувчи ходимларга буйруқ ва кўрсатмалар бериш ва уларни ўз вақтида, сифатли бажарилишини талаб қилиш;
- бажарилаётган ишлар техник ишлатиш, техника хавфсизлиги ва ёнғинга қарши хавфсизлик қоидаларига мос келмаса, уларни ман этиш;
- техник ишлатиш қоидаларини ва НЎА ларини бузиш ҳоллари бўйича далолатномалар тақдим этиш;
- НЎА ва ускуналарни шошилиш таъмирлаш ишларига техник хизмат кўрсатиш ходимларини жалб этиш.

Муҳандис-программист

Сув омбори мажмуаси бўйича барча маълумотни белгиланган тартибда, дастурлар бўйича компьютерда қайта ишлаш, керакли маълумот

ва хулосани чиқариб бериш ҳамда уларни компьютер хотирасида сақлаш учун жавобгар шахсдир.

У ўз фаолиятида бошқарма бошлиғи ва бош муҳандисга бўйсунди ҳамда вазирлик, юқори ташкилотлар буйруқларига, иншоотлар, НЎА ва компьютерларни техник ишлатиш, техника хавфсизлиги, ёнғинга қарши хавфсизлик қоидаларига, муҳандис-диспетчернинг кўрсатмаларига амал қилади.

Муҳандис-программистни тайинлаш, бошқа ишга ўтказиш ва ишдан бўшатиш бошқарма бошлиғи томонидан бош муҳандис иштирокида амалга оширилади.

Вазифалари

- 1) фойдаланилаётган компьютерларни яхши билиши;
- 2) белгиланган дастур бўйича маълумотни компьютерда қайта ишлаш ва сақлашни, шу жумладан:
 - сув омбори мажмуасининг асосий кўрсаткичлари ҳақидаги маълумотларни қайта ишлаш ва сақлаш;
 - сув омборида содир бўлиши мумкин бўлган ва содир бўлган маълумотларни қайта ишлаш ва сақлаш;
 - сув омбори ҳажми, диспетчерлик графиги, тўғон тожининг меъёрий чўкиши, лойқа босишини башорат қилиш, сизот сувларнинг сарфининг меъёрий суммасини ҳисоблаш ва сақлаш;
 - НЎА кўрсаткичлари бўйича маълумотларни киритиш ва уни қайта ишлаш;
 - юқори бўёф сатҳининг исталган белгиси учун меъёрий ва ҳақиқий депрессия эгри чизиқларини, босим градиентларини ҳисоблаш ва тузиш;
 - сув омборининг диспетчерлик графиги бўйича юқори бўёф сатҳининг исталган белгиси учун сув омборининг ҳажми ва меъёрий тўлдирилишини ҳисоблаш ва қайд қилиш;

- НЎА кўрсаткичларининг натижалари ҳақидаги ҳисоботларни тузиш;
- 3) иншоот ва жиҳозларни бошқариш ва ишлатишда компьютер технологияларининг кенгроқ қўлланилишини таъминлаш;
- 4) ўз малакасини ошириш устида ишлаш;
- 5) компьютер ва маълумот ёзилган дискетлар сақланишини таъминлаш;
- 6) компьютердаги носозликлар ҳақида ўз вақтида бош муҳандисга хабар бериш, эҳтиёт қисмларга талабномалар бериш.

Ҳуқуқлари

- компьютердан фойдаланишга мутасадди бўлмаган ходимларнинг ишлашини ман этиш;
- компьютердаги маълумотларни фақат тегишли ходимларга, бошлиқнинг рухсати билан бериш;
- компьютерга зарар етказган ходимлар бўйича далолатномалар тақдим этиш.

Малакаси бўйича талаблар

Муҳандис-программист ўз соҳаси бўйича олий маълумотли бўлиши шарт.

Диспетчерлик хизмати сув омборида белгиланган сувни йиғиш ва чиқариш кўрсаткичларини кунлик сув ҳаракат сатҳини ҳалокатсиз йиғилишини таъминлаш талаб этилади.

4.4 Ҳиссорак сув омбори бошқармаси тўғрисидаги маълумотлар.

**Расм-4.1 Сув омбори юқори ва пастки бьефларида олинган
суратлар.**

Хулоса

Мен ушбу МБИ да Ҳиссорак сув омбори эксплуатациясини куриб чикдим. Сув омбори лойихавий параметрларини тахлил килиб, сув омборини сувдан тулдириш ва бушатишда диспетчерлик хизматининг хусусиятларини ҳам алохида белгиладим. Бундан ташқари сув омборида эксплуатация хизматини ташкил килиш, ходимларнинг вазифа ва мажбуриятлари масалаларига алохида тухталдим. МБИ ни бажаришда назарий билимларимни қўллаган ҳолда, техник адабиётлар ва меъерий ҳужжатлардан фойдаланиб керакли хулосаларга эришдим. Уйлайманки, МБИ ни бажариш давомида ҳосил бўлган амалий қўникмаларим ишлаб чиқаришда менга муоммоларни ечишда қўл бўлади.

Фойдаланилган адабиётлар

1. Президент И.А. Каримовнинг «Ўзбекистон мустақилликка эришиш остонасида». Т.: «Ўзбекистон», 2011 йил.
2. «Гидротехника иншоотларининг хавфсизлиги» тугрисида Ўзбекистон Республикаси қонуни. Тошкент, 1999 йил.
3. «1999 – 2005 – йилларда йирик ва махсус сув ҳужалиги объектларининг хавфсиз ишлаши ва ишончли эксплуатация қилишни ошириш чора – тадбирлари тугрисидаги» Ўзбекистон Республикаси вазирлар маҳкамаси қарори. Тошкент, 1999 – йил, № 398.
4. Бакиев М.Р., Турсунов Т.Н., Дурматов Ж. Сув ҳўжалиги ташкилотлари эксплуатация хизматини ишини ташкил этиш (сув ҳўжалиги ташкилотлари эксплуатация хизмати учун эслатма). ТИМИ Ирригация гидротехника иншоотларини қуриш ва улардан фойдаланиш факультети илмий – тадқиқот, услубий ишлари Экспресс – бюллетени № 1,2. (қўшма сон) Тошкент, 2006, 21 бет.
5. Турсунов Т.Н. Порядок проведения Госинспекцией «Госводхознадзор» экспертизы (инспекционная проверка) надежности технического состояния и безопасности работы эксплуатируемых гидротехнических сооружений. Ташкент. Госводхознадзор. 2001, 13 с.
6. Кавешников Н.Т. Эксплуатация и ремонт гидротехнических сооружений М. Агропромиздат, 1980, 272 с.
7. Инструкция. Эксплуатация ГТС ГЭС в паводковый и ливневый период РД 254. 157 – 97. Минэнерго РУз, Ташкент.
8. Инструкция по предупреждению и ликвидации аварий на ГТС ГЭС. РД 254. 141-95, Минэнерго РУз, Ташкент.
9. Методика определения критериев безопасности гидротехнических сооружений. РАО «ЕЭС России», М. 2000, 18 с.

10. Типовые правила эксплуатации водохранилищ емкостью 10 млн.м³ и более. РД 33-З. 02.08-87. Изд. официальное. М., 1987.
11. [ГОСТ Р 27.310-93](#). Анализ видов, последствий и критичности отказов. Основные положения. М.: Издательство стандартов. 1993.
12. Елохин А.Н. Анализ и управление риском: теория и практика. М.: Страховая группа «Лукойл». 2000.
13. Методические указания по проведению анализа риска аварий гидротехнических сооружений. СТП ВНИИГ 230.2.001-00 / Под ред. Е.Н. Беллендира, С.В. Сольского, Н.Я. Никитиной. СПб.: ОАО «ВНИИГ им. Б.Е. Веденеева». 2000.
14. Методические указания по проведению анализа риска опасных производственных объектов. [РД 03-418-01](#). Утверждены Постановлением № 19 Госгортехнадзора России от 10. 07. 2001.
15. Хенли Дж. Э., Кумамото Х. Надежность технических систем и оценка риска. М.: Машиностроение. 1984
16. Векслер А.Б., Ивашинцов Д.А., Стефенишин Д.В. Надежность, социальная и экологическая безопасность гидротехнических объектов: оценка риска и принятия решения. E-mail: WWW.Vniig.ru/ru/cooperation.ru
17. Госводхознадзор «Положение о централизованном обследовании и оценке технического состояния гидротехнических сооружений Республики Узбекистан», Ташкент 2001.
18. Мирцхулава Ц.Е. «Надёжность гидромелиоративных сооружений» - М, 1974.
19. <http://standarts.cck.ru/> Email: sts@cck.ru